

10 mrt Kunstbegrip

In het Maandblad¹ (2) nr. 7: p. 6-11 van maart 1960 wordt de helft van blad besteed aan een artikel over de didactiek van kunstonderwijs in het lager en middelbaar landbouwonderwijs. De auteur Jaap Egmond uit Amstelveen pleit ervoor om bij de kunstzinnige vorming niet alleen iets te doen met leerlingen, maar ook met hen in gesprek te gaan. Ze moeten wat kunnen en wat weten om tot bewustwording te komen, schrijft hij. Hij laat in reeksen² ontwikkelingen in kunstbeleving zien om die gesprekken te kunnen voeren. Hij haalt in dit verband een Duitse auteur aan, ik citeer:

Wij gebruiken hier met opzet de term "gesprek", omdat reeds de Duitser Alfred Lichtwark in 1895 in zijn boekje "Übungen in der Betrachtung von Kunstwerken" er de nadruk op legt, dat de zelfwerkzaamheid bij deze kunstbeschouwing een grote rol moet spelen: *"Man darf nicht vergessen, welcher Reiz für das Kind im Suchen und Finden liegt, und dass die Unterhaltung vor dem Bilde etwas lebendiges ist. Wie jede Stunde in der Schule muss auch die Besprechung eines Bildes ein kleines Drama sein und der Reiz der Improvisation haben, bei der alle Kräfte sich frei entfalten."*

Hoe vooruitstrevend Lichtwark's ideeën ook waren, in zijn vraaggesprekken naar aanleiding van schilderijen voor de klas, behandelde hij nog voornamelijk historische en zakelijke aspecten van de geschilderde voorstelling en eigenlijk nooit de meer kunstzinnige achtergrond, welke tot de onderhavige kunstvorm moet hebben geleid. Maar daarvoor stond de kunstbeschouwing met kinderen en ook het "expressionisme" (het beklemtonen van het persoonlijke gevoelsleven in een kunstwerk) nog te veel in de kinderschoenen.

Ook later, toen men bij het beschouwen van een kunstwerk meer en meer via de uiterlijke vorm tot de achtergrond trachtte te komen, bleef men de grote waarde van het vraaggesprek inzien.

In 2010 bestaat in het Nederlandse beroepsonderwijs het schoolvak kunstzinnige vorming als een aspect van algemene vorming niet meer - denk ik. Elders mogelijk nog wel. In Moskou, Berlijn, Lissabon en Muscat (Oman) waar ik afgelopen jaar musea bezocht, waren altijd ook schoolklassen aanwezig. Soms zag je dan kinderen opgewonden met een docent tussen twee werken in de weer. "In Nederland zie je dat niet!" zei ik tegen mijn vrouw. Werpt zij tegen, dat dit komt omdat we in Nederland het museum niet op schooldagen bezoeken.

In een project dat gericht is op de didactiek voor het trainen van een ondernemende houding heb ik pas geleden een paar docenten ontmoet die leerlingen / studenten met kunst en drama confronteren in de geest van Albert Lichtwark. Kunstbeleving wordt door hen ingezet om competenties te trainen. Denk aan creativiteit. Kunstbeleving als didactisch hulpmiddel snijdt in dat geval van twee kanten!

Op vrijdag 12 maart aanstaande verdedigt Kariene Mittendorff in Eindhoven haar proefschrift³ waarin het loopbaangesprek centraal staat. Een loopbaangesprek heeft als object van bespreking zeer concreet drama: het eigen leven en leren. Mittendorff stelt vast dat sommige mbo-docenten hier zeer succesvol mee zijn, maar dat de meeste docenten de competentie missen om goede loopbaangesprekken te voeren. De gesprekken blijven te docent-gestuurd. Het komt niet tot een (her)beleving. In wezen is deze kritiek dezelfde als die van Jaap Egmond vijftig jaar geleden op Alfred Lichtwark honderd jaar geleden. De lezers van de site www.raccent.nl hebben kennis kunnen nemen van mijn pleidooi om belangrijke belevenissen in de praktijk met leerlingen / studenten te bespreken - er over door te vragen. Hierdoor kan ervaringsleren op gang gebracht worden voor het verwerven van alle competenties in beroepsvorming, met name de aspecten praktijkrepertoire en redzaamheid⁴.

Wat leren we ervan?

Er was in 1960 in het Maandblad veel aandacht voor didactiek. In de aflevering (2) nr. 6 werden in een dik nummer 19 van de 24 pagina's aan didactiek besteed. Het huidige vakblad Groen onderwijs besteedt ook aandacht aan didactiek. Er zijn verschillen. In het Maandblad staan kleine zwart-wit foto's, de artikelen zijn streng en stevig, meestal gericht op aspecten van didactiek van de individuele docent en veelal met een psychologische en pedagogische basis. Groen onderwijs is nu alleen al leuk vanwege de opmaak, de artikelen gaan over allerlei gebeurtenissen, en zijn meer gericht op organisatorische dan op psychologische kenmerken van onderwijs.

Terug naar de overeenkomsten van pedagogiek van kunstonderwijs, loopbaangesprekken en verwerven van competentie:

- Leren van eigen ervaringen gaat niet van zelf en moet begeleid worden
- Docenten hebben al meer dan 100 jaar grote moeite om leerling-gericht te reflecteren

Dit betekent voor competentiegericht onderwijs dat zeer veel training van docenten nodig is. En, omdat het logisch is dat dit soort trainingen voor mensen met een empathische houding succesvoller is, is gewenst dat begeleiden van praktijkleren een specialisatie wordt in het onderwijs. Echter, alleen voor die docenten die de meest beroepsgerichte vakken al goed onder de knie hebben, want theorie en praktijk zijn in combinatie nodig om oordeelsvermogen te trainen bij leerlingen / studenten.

¹ In het retrospectief van mei 2006 is informatie gegeven over het Maandblad, het huidige 14-daagse periodiek vakblad Groen Onderwijs

² De knop bij deze aflevering is uit een reeks over impressionisten een portret van de kunstkenner Steenhoff geschilderd door Isaäc Israëls.

³ Kariene Mittendorff (2010) *Career conversations in senior secondary vocational Education*. Eindhoven: ESOE.

⁴ Jos Geerligts (2010) *Expertise en praktijkrepertoire binnen competentiegericht onderwijs*. *Onderwijs en gezondheidszorg*: 34 (1): 17-21